

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 378.147.091.214:364

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.29>

Наталія ГЕВЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., Україна, 32300

ORCID: 0000-0002-4067-0311

Олена ДАНИЛЮК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, 13, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., Україна, 32300

ORCID: 0000-0003-1738-1084

Бібліографічний опис статті: Гевчук, Н., Данилюк, О. (2023). Аналіз освітньо-професійної програми «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення відповідно до вимог ринку праці. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 197–203, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.29>

АНАЛІЗ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА» СПЕЦІАЛЬНОСТІ 232 СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

У статті здійснено аналіз освітньо-професійної програми «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення відповідно до вимог ринку праці: проведено опитування здобувачів вищої освіти, випускників зазначеної спеціальності, роботодавців організацій та установ соціального захисту щодо відповідності структури та змісту освітньо-професійної програми та фахових компетентностей. Зокрема, анкетування здобувачів вищої освіти проводилося із метою вивчення рівня обізнаності щодо нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання за освітньою програмою; реалізації права на вибір навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти; проходження практичної підготовки; структурної та логічної побудови освітнього процесу за навчальним планом освітньої програми; можливостей опанування освітньої програми в умовах внутрішньої/міжнародної академічної мобільності; вимог до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Опитування випускників проводилося із метою вивчення якості освітнього процесу для покращення професійної підготовки фахівців і формування компетентностей для потреб ринку праці. Опитування серед роботодавців проводилося із метою вивчення якості вищої освіти, наданої випускникам вишу, моніторингу ефективності співпраці з бізнесом та налагодження ефективної комунікації, визначення пріоритетів покращення якості вищої освіти та якості освітнього процесу, виявлення взаємовигідних форм співпраці К-ПНУ ім. Івана Огієнка із роботодавцями для покращення практичної підготовки фахівців. Визначено, що структура і зміст освітньо-професійної програми «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення передбачає логічне та послідовне розкриття таких основних проблем, як місце соціальної допомоги у суспільному устрої країни на різних етапах її історичного розвитку; основні моделі соціальної допомоги та соціального забезпечення, що діяли і діють у нашій країні і за кордоном; система професійної підготовки фахівців у галузі; види, форми, методи, засади і рівні здійснення цієї роботи з різними категоріями населення; взаємозв'язок соціального забезпечення, державної політики, права та суспільної свідомості як показник соціальної держави.

Ключові слова: освітньо-професійна-програма, соціальне забезпечення, соціальна допомога, освітні компоненти.

Nataliia HEVCHUK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, 61 Ohiienko, Kamyanets-Podilsky, Ukraine, 32300

ORCID: 0000-0002-4067-0311

Olena DANYLIUK

PhD in Economics, Associate Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, 61 Ohiienko, Kamyanets-Podilsky, Ukraine, 32300

ORCID: 0000-0003-1738-1084

To cite this article: Hevchuk, N., Danyliuk, O. (2023). Analysis of the educational and professional program "Social assistance" specialty 232 Social Security in accordance with the requirements of labor market. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 197–203, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.29>

ANALYSIS OF THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM "SOCIAL ASSISTANCE" SPECIALTY 232 SOCIAL SECURITY IN ACCORDANCE WITH THE REQUIREMENTS OF THE LABOR MARKET

The article analyzes the educational and professional program "Social Assistance" of specialty 232 Social Security in accordance with the requirements of the labor market: a survey of higher education applicants, graduates of this specialty, employers of organizations and social protection institutions was conducted to determine the compliance of the structure and content of the educational and professional program and professional competencies. The questioning of higher education applicants was carried out to study the level of awareness of the normative content of training of higher education applicants, formulated in terms of learning outcomes of the educational program; realization of the right to choose academic disciplines by applicants for higher education; practical training; structural and logical construction of the educational process according to the curriculum of the educational program; opportunities to master the educational program in terms of internal/international academic mobility; requirements for the availability of a system of internal assurance of higher education quality. The survey of graduates was conducted to study the quality of higher education provided to university graduates, identify priorities for improving the quality of higher education and the quality of the educational process to improve professional training and develop competencies for the needs of labor market. The survey among employers was conducted to study the quality of higher education provided to university graduates, monitor the effectiveness of cooperation with business and establish effective communication, identify priorities for improving the quality of higher education and the quality of the educational process, and identify mutually beneficial forms of cooperation between Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University and employers to improve the practical training of specialists. It has been determined that the structure and content of the educational and professional program "Social Assistance" of specialty 232 Social Security provides for a logical and consistent disclosure of such basic problems as the place of social assistance in the social structure of the country at different stages of its historical development; the main models of social assistance and social security that have operated in our country and abroad; the system of professional training of specialists in the field; types, forms, methods, principles and levels of implementation of this work with different categories of the population; interconnection of social security, state policy, law and public consciousness as an indicator of a welfare state.

Key words: *educational and professional program, social security, social assistance, educational components.*

Актуальність проблеми. Система соціальної допомоги пройшла шлях від філантропного підходу в підтримці соціально вразливих верств населення, людей, які потрапили у ту чи іншу скрутну життєву ситуацію, до появи такого виду професійної допомоги, як соціальна робота, що призначена створювати засадничі умови не тільки для соціального забезпечення громадян, а й для розвитку їхніх можливостей і вміння вибудовувати своє життя, мобілізувати внутрішні ресурси у здоланні життєвих криз і колізій, позитивно

самореалізуватися у громадянському та особистому повсякденні (Фурман, 2014, с. 8).

Трансформація суспільних відносин, що відбувається в Україні, є складним і суперечливим процесом, який вимагає нового цілісного знання про існування індивіда в динамічному соціальному просторі. Набувають актуальності засоби соціального забезпечення для оптимізації можливостей окремих індивідів за будь-яких обставин (Докаш, 2021, с. 4).

Спеціальність 232 Соціальне забезпечення відносно нова і має попит на ринку праці

в Україні. Це пов'язано з динамічними процесами у сфері соціального захисту. Перманентні зміни у нормативно-правовій базі соціального захисту і соціального забезпечення, модернізація установ і закладів соціального захисту відповідно до кращих світових моделей, посилення адресності соціальних допомог та послуг, монетаризація субсидій та інші нововведення розширюють можливості працевлаштування фахівців спеціальності 232 Соціальне забезпечення.

Цьому сприяє також реформа місцевого самоуправління, створення об'єднаних територіальних громад, важливою функцією яких є здійснення соціального захисту населення на своїй території.

Отже, потреба у фахівцях спеціальності 232 Соціальне забезпечення існує об'єктивно не лише на державному, але й на регіональному рівні. Це робить випускників цієї спеціальності конкурентноздатними на ринку праці, дає можливість працевлаштування за місцем проживання чи в іншому регіоні країни.

Освітньо-професійна програма орієнтована на академічну підготовку здобувача вищої освіти та ґрунтується на теоретичних дослідженнях і практичних наукових результатах з урахуванням світового досвіду соціальної допомоги, сучасного стану соціальної сфери в Україні; на оволодіння активними та пасивними методиками соціального забезпечення, спеціальними соціальними технологіями як різновидом тактико-оперативного впливу на соціальний об'єкт.

Унікальність програми обумовлюється її ціллю, фокусом та особливостями, що щільно взаємопов'язані. Акцент робиться на здобутті знань і навичок з соціального забезпечення, що передбачає використання сучасних теорій і методології соціальних та інших наук стосовно завдань фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту, вміння проводити діагностику соціально значимих проблем, здійснювати моніторинг соціальних програм, забезпечувати соціальний захист та мати можливість подальшої освіти і кар'єрного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням з питань розробки теорії соціального захисту населення та удосконалення практичної діяльності держави в цьому напрямі присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні

науковці та фахівці, зокрема А. Александрова, А. Базилюк, Н. Борецька, Л. Вернигора, Д. Галлагер, Б. Зайчук, І. Калачова, М. Кравченко, Е. Лібанова, М. Ліборакіна, Б. Надточій, Н. Новиков, В. Скуратівський, Й. Хендшель, Ю. Шклярський, В. Якимець та ін.

Питання щодо історії і теорії соціального забезпечення в Україні та за кордоном розглядає у своїх працях Дубич К.В. основні аспекти права соціального забезпечення висвітлює Ярошенко О.М.

Проблемі дослідження соціальної допомоги, як форми соціального забезпечення населення України, присвячено ряд праць таких авторів, як І.В. Гущина, Ю.М. Жук, А.А. Казанчан, О.В. Москаленко, Фурман А.В., Підгурської М.В., Т.В. Шаповалової, А.О. Ярошенко та багатьох інших.

Мета дослідження – проаналізувати освітньо-професійну програму «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення відповідно до вимог ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кафедрою соціальної педагогіки і соціальної роботи у I семестрі 2022–2023 навчального року спільно із навчально-методичним центром забезпечення якості освіти, відділом профорієнтаційної роботи та доуніверситетської підготовки та сприяння працевлаштуванню випускників Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка було проведено:

– опитування здобувачів вищої освіти (анкета «*Освітня програма спеціальності очима здобувача вищої освіти*»);

– опитування випускників («*Анкета випускника*»);

– опитування роботодавців («*Анкета роботодавців*») (відповідно до наказу ректора «Про проведення моніторингу освітніх (освітньо-професійних/освітньо-наукових) програм спеціальностей університету» від 13.10.2022 р.)

Аналіз результатів анкетування **здобувачів вищої освіти** (галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 232 Соціальне забезпечення). Опитування серед здобувачів вищої освіти проводилося із метою вивчення рівня обізнаності щодо нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання за освітньою програмою; реалізації права на вибір навчальних дисциплін здобувачами вищої

освіти; проходження практичної підготовки; структурної та логічної побудови освітнього процесу за навчальним планом освітньої програми; можливостей опанування освітньої програми в умовах внутрішньої/міжнародної академічної мобільності; вимог до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

В цілому в опитуванні взяли участь 24 здобувачі вищої освіти, які навчаються за освітньою програмою «Соціальна допомога», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Аналізуючи відповіді респондентів на питання: «Чи були Ви ознайомлені зі змістом та особливостями засвоєння освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми на початку Вашого навчання?» – 100% здобувачів вищої освіти дали ствердну відповідь. Також усі респонденти вважають достатнім зміст переліку навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми для їхньої якісної професійної підготовки.

25% опитаних, вважають, що не всі навчальні дисципліни, які вони вивчають (вивчали), є необхідними для їхньої професійної діяльності.

Серед навчальних дисциплін, які необхідно включити до освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми підготовки фахівців даної спеціальності, студенти виокремили такі: тренінги, інновації у системі соціального захисту, історію права, адаптацію в професійній діяльності, практико-орієнтовані дисципліни.

Щодо реалізації права на вибір навчальних дисциплін упродовж терміну навчання за освітньою (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програмою – 100% респондентів реалізували його.

Переважає більшість здобувачів вищої освіти (96%) вважають, що часу на їхню практичну підготовку за освітньою (освітньо-професійною / освітньо-науковою) програмою виділено достатньо.

Аналізуючи можливість реалізувати свої фахові вподобання та здібності під час опанування навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми, 100% здобувачів вищої освіти змогли їх реалізувати.

96% студентів, які навчаються за спеціальністю «Соціальне забезпечення вважають, що освітній процес за навчальним планом освітньої (освітньо-професійної/освітньо-наукової) програми, за якою вони навчаються є правильно структурно та логічно побудований.

Досліджуючи питання: «Упродовж навчання за освітньою (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програмою чи повідомляли Вам викладачі інформацію про можливості її опанування в умовах внутрішньої / міжнародної академічної мобільності?», ми отримали такі результати – 87,5% дали ствердну відповідь (21 студент).

У 100% здобувачів вищої освіти завжди була можливість консультуватись із викладачами з навчальних дисциплін навчального плану освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми «Соціальна допомога».

96% респондентів вказали на те, що викладачі використовують в освітньому процесі мультимедійні засоби під час проведення різних видів навчальних занять.

Загальна оцінка якості змісту та рівня викладання навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми на факультеті, на думку респондентів виявилася наступною: на відмінно оцінили – 45,8%, на добре – 54,2%.

50% студентів на відмінно оцінили якість навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу з навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійної/освітньо-наукової) програми; 41,7% – на добре; 8,3% – на задовільно.

Аналіз результатів анкетування **випускників** освітньої програми «Соціальна допомога». Опитування серед випускників проводилося із метою вивчення якості вищої освіти, наданої випускникам ЗВО, визначення пріоритетів покращення якості вищої освіти та якості освітнього процесу для покращення професійної підготовки фахівців і формування компетентностей для потреб ринку праці.

В цілому в опитуванні взяли участь 49 випускників, які завершили навчання на спеціальності 232 Соціальне забезпечення 2015–2022 рр.

Важливим при виборі майбутньої професії у 77,8% випадків було відповідність наявних у них знань, здібностей та нахилів у майбутній професійній діяльності, 66,7% – можливість кар'єрного зростання; для 55,6% – зміст професійної діяльності (характер, складність, небезпека, умови праці) та гідна заробітна плата; 44,4% – престижність професії; 33,3% – перспективи працевлаштування та можливість отримати безкоштовну освіту, 22,2% – про-

фесія допоможе знайти роботу за кордоном 11,1% – можливість отримання незалежності від батьків, професія допоможе розпочати власний бізнес.

При виборі майбутньої професії 66,7% орієнтувались на особисту думку, а 33,3% – на інформацію представників установ, що надають профорієнтаційні послуги.

77,8% опитаних вважають, що обрана ними професія є затребувана на ринку праці. 11,1% зауважують, що професія незатребувана, але буде затребувана в майбутньому, для інших 11,1% – важко відповісти.

66,7% випускників зауважують, що отримали достатньо знань в процесі навчання для майбутньої професійної діяльності, 22,2% опитаних вважають, що їм не вистачатиме практичних знань, умінь і навичок. 11,1% зауважили, що отримані ними теоретичні знання майже не стосуються майбутньої професії.

66,7% випускників мають досвід роботи і працюють за спеціальністю, 22,2% мають досвід, але працюють за іншою спеціальністю, 11,1% не працюють взагалі.

33,3% респондентів знайшли своє перше робоче місце через Центр зайнятості; 22,2% – через Інтернет. За рекомендацією навчального закладу – 22,2%; за порадою друзів – 11,1%; за порадою батьків – 11,1%.

Найбільше труднощів при пошуку роботи викликало відсутність досвіду роботи (44,4%). Для 44,4% опитаних було легко знайти роботу. 11,1% опитаних зазначили, що спеціальність та випускники К-ПНУ не користуються попитом на ринку праці.

55,6% опитаних не довелося перенавчатися або навчатися новим знанням під час вступу на роботу. 33,3% – 2–3 місяці, 11,1% – упродовж одного тижня.

66,7% випускників повністю задоволені рівнем своєї освіти, 33,3% – швидше задоволені.

88,9% опитаних оцінили організованість і пунктуальність викладачів на 5 балів, 11,1% – на 4 бали. 6,7% опитаних оцінили володіння матеріалом і раціональне використання часу на занятті на 5 балів. 33,3% – дали оцінку 4 бали.

Для 55,6% випускників актуальність навчального матеріалу була на найвищому рівні. 44,4% – на 4 бали.

66,7% респондентів вважають, що викладачі кафедри вміють викликати інтерес до дис-

ципліни на найвищому рівні. 22,2% оцінюють цю якість на 4 бали та 11,1% – на 3 бали.

77,8% опитаних оцінюють об'єктивність, повагу й тактовність у ставленні до студентів на найвищому рівні. 22,2% – на 4 бали.

88,9% випускників вважають культуру зовнішнього вигляду викладачів на найвищому рівні, 11,1% – на 4 бали.

55,6% зауважують, що організаційний супровід і допомога у вирішенні поточних навчальних проблем була на найбільшому рівні вираженості (5 балів), 44,4% оцінили на 4 бали.

55,6% вважають, що забезпечення навчальними й методичними матеріалами під час всього терміну навчання була найвищою. 44,4% – на 4 бали.

Для 88,9% випускників взаємодія з куратором групи була на найвищому рівні вираженості, 11,1% – 3 бали.

77,8% отримали методичну та фахову допомогу у виробничих стажуваннях і практиках на досить високому рівні, по 11,1% – на 4 і 2 бали.

Для 55,6% налагодження співпраці з потенційними роботодавцями було на найвищому рівні, по 11,1% – на достатньому (4 бали), на середньому (3 бали), на низькому (1 бал) та нижче середнього – 2 бали).

55,6% опитаних отримали якісні фахові знання та професійні компетенції на високому рівні (5 балів), 33,3% – 4 бали, 11,1% – 3 бали.

Для 55,6% доступність і зрозумілість навчальних вимог були на найвищому рівні, для 44,4% – на 4 бали (вище середнього).

Аналіз результатів анкетування **роботодавців**. Опитування серед роботодавців проводилося із метою вивчення якості вищої освіти, наданої випускникам вишу, моніторингу ефективності співпраці з бізнесом та налагодження ефективної комунікації, визначення пріоритетів покращення якості вищої освіти та якості освітнього процесу, виявлення взаємовигідних форм співпраці К-ПНУ ім. І. Огієнка із роботодавцями для покращення практичної підготовки фахівців і формування компетентностей для потреб ринку праці.

В цілому в опитуванні взяли участь 10 роботодавців з якими співпрацює кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Серед чинників, які мають найбільший вплив на ефективність професійної діяльності фахівця освітньої програми «Соціальна допомога», на думку роботодавців, мають бути:

стратегічне мислення та націленість на кінцевий результат (20%), здатність працювати у команді та ефективно представляти спільні результати праці (20%), навички управління персоналом, колективом на основі власної ерудованості, загальної культури та комунікабельності (10%), рівень загальнотеоретичної підготовки, який включає базові (професійні) знання і практичні вміння та навички (50%).

Переважає більшість роботодавців оцінили якість підготовки випускників К-ПНУ ім. І. Огієнка (спеціальності 232 Соціальне забезпечення) як високу (90%) та достатню (10%).

Роботодавцями було зазначено основні переваги у підготовці випускників К-ПНУ ім. І. Огієнка спеціальності 232 Соціальне забезпечення, а саме: 60% опитаних вказали на високий рівень теоретичних знань і практичної підготовки, 10% – володіння сучасними методами і технологіями у професійній діяльності, 20% – професіоналізм випускників та їх готовність до швидкого реагування в нестандартних ситуаціях, 10% – високий рівень виробничої дисципліни.

100% опитаних вважають, що якість підготовки фахівців освітньої програми «Соціальна допомога» К-ПНУ ім. І. Огієнка, в рамках якої вони співпрацюють, відповідає сучасними вимогам ринку праці.

Переважає більшість респондентів (50%) вважають, що у підготовці випускників спеціальності 232 Соціальне забезпечення не має, проте, 10% опитуваних, вказують, що основними недоліками в підготовці випускників спеціальності 232 Соціальне забезпечення є недостатній рівень практичної підготовки, 10% вказують на відсутність у випускників бажання працювати, 30% – відсутність бажання до саморозвитку та самоосвіти.

Серед пропозицій щодо поліпшення підготовки випускників освітньої програми «Соціальна допомога», спеціальності 232 Соціальне забезпечення Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, роботодавці відмічають: підвищення рівня практичної підготовки (30%), підвищення розвитку навичок саморозвитку та самоосвіти (60%)

та підвищення рівня загальної культури (10%).

100% роботодавців зазначили, що освітня програма «Соціальна допомога» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти забезпечує формування необхідних загальних і спеціальних (фахових) компетентностей у випускників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В результаті проведеного нами дослідження щодо удосконалення освітньої програми «Соціальна допомога» та внесення змін в освітній процес здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 Соціальне забезпечення, можна зробити висновок, що структура і зміст освітньо-професійної програми «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення передбачає логічне та послідовне розкриття таких основних проблем, як місце соціальної допомоги у суспільному устрої країни на різних етапах її історичного розвитку; основні моделі соціальної допомоги та соціального забезпечення, що діють і діють у нашій країні і за кордоном; систему професійної підготовки фахівців у галузі; види, форми, методи, засади і рівні здійснення цієї роботи з різними категоріями населення; взаємозв'язок соціального забезпечення, державної політики, права та суспільної свідомості як показник соціальної держави. Зокрема, удосконалення поєднують такі аспекти освітньої програми «Соціальна допомога» спеціальності 232 Соціальне забезпечення:

1. Посилити співпрацю з міжнародними організаціями для обміну досвідом у професійній сфері.
2. Розглянути можливість внесення до навчального плану та освітньо-професійної програми «Соціальна допомога» таких освітніх компонентів:
  - Технології роботи з внутрішньо переміщеними особами;
  - Основи кризової психології;
  - Проектний менеджмент;
  - Соціальні послуги в громаді;
  - Побудова кар'єри та професійних розвиток;
  - Практикоорієнтовані дисципліни для роботи з людьми похилого віку;
  - Дисципліни спрямовані на професійну діяльність з усіма категоріями соціально незахищених дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Докаш В. І. Вступ до спеціальності «Соціальне забезпечення» : навч. посібник / В. І. Докаш. Чернівці, Львів : Видавництво «Новий Світ-2000», 2021. 352 с.
2. Дубич К. В. Історія і теорія соціального забезпечення в Україні та за кордоном : навчальний посібник. Львів : «Магнолія 2006», 2017. 272 с.
3. Освітньо-професійна програма «Соціальна допомога» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 232 Соціальне забезпечення галузі знань 23 Соціальна робота. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. URL : <https://drive.google.com/file/d/1LSfkUt7Z7AKdIaZqGsNquJX5UUD1CmtL/view>
4. Право соціального забезпечення : підручник / [О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. Харків : Право, 2019. 376 с.
5. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 23 «Соціальна робота», спеціальність 232 «Соціальне забезпечення» (від 24.05.2019 р. № 734.) URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/232-Sotsial.Zabezpech-bakalavr-VO.18.01.pdf>
6. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник] / Анатолій Васильович Фурман, Марія Василівна Підгурська. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 174 с.
7. Шаповалова Т. М. Економічні основи соціального забезпечення : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 128 с.
8. Gusak, N., Semigina, T. & Trukhan, S. (2014). Strategies and challenges for social work with internally displaced persons. *Visnuk KPI*, 2(22). [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2014.2\(22\).119098](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2014.2(22).119098) (in Ukrainian).

REFERENCES:

1. Dokash V. I. Vstup do spetsialnosti «Sotsialne zabezpechennia» : navch. posibnyk / V. I. Dokash. Chernivtsi, Lviv : Vydavnytstvo «Novyi Svit-2000», 2021. 352 s.
2. Dubych K.V. Istoriia i teoriia sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini ta za kordonom. Navchalnyi posibnyk. Lviv : «Mahnoliia 2006», 2017. 272 s.
3. Osvitno-profesiina prohrama «Sotsialna dopomoha» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 232 Sotsialne zabezpechennia haluzi znan 23 Sotsialna robota. Kamianets-Podilskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2022. URL : <https://drive.google.com/file/d/1LSfkUt7Z7AKdIaZqGsNquJX5UUD1CmtL/view>
4. Pravo sotsialnoho zabezpechennia : pidruchnyk / [O. M. Yaroshenko, A. M. Sliusar, I. A. Vietukhova ta in.] ; za zah. red. O. M. Yaroshenka. Kharkiv : Pravo, 2019. 376 s.
5. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskiy) riven, haluz znan 23 «Sotsialna robota», spetsialnist 232 «Sotsialne zabezpechennia» (vid 24.05.2019 r. № 734.) URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/232-Sotsial.Zabezpech-bakalavr-VO.18.01.pdf>
6. Furman A. V., Pidhurska M. V. Istoriia sotsialnoi roboty : [navchalnyi posibnyk] / Anatolii Vasylovych Furman, Mariia Vasylivna Pidhurska. Ternopil : TNEU, 2014. 174 s.
7. Shapovalova T.M. Ekonomichni osnovy sotsialnoho zabezpechennia : navchalnyi posibnyk. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2018. 128 s.
8. Gusak, N., Semigina, T. & Trukhan, S. (2014). Strategies and challenges for social work with internally displaced persons. *Visnuk KPI*, 2(22). [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2014.2\(22\).119098](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2014.2(22).119098) [in Ukrainian].